

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра «Охорони праці і навколошнього середовища»

(найменування кафедри, яка відповідає за дисципліну)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Безпека праці на підприємствах, в установах і організаціях та цивільна безпека»

(код і назва навчальної дисципліни)

спеціальність: 052 – «Політологія»

(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація): «Політологія»

інститут, факультет: Управління та права, Юридичний

(найменування інституту, факультету)

мова навчання: Державна

2020 рік

Робоча програма з дисципліни «Безпека праці на підприємствах, в установах і організаціях та цивільна безпека» для підготовки студентів освітнього ступеню – «Магістр», спеціальності: : 052 – «Політологія», освітня програма (спеціалізація): «Політологія», «15» червня 2020 року – 22 с.

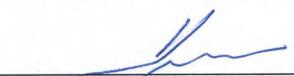
Розробники: Нестеров О. В., доцент, к.т.н.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Охорони праці і навколошнього середовища»

Протокол від «15» червня 2020 року № 11

Завідувач кафедри ОП і НС

(підпис)

Нестеров О. В.

(прізвище та ініціали)

«15» червня 2020 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету міжнародного туризму та економіки

Протокол від. «01» вересня 2020 року № 1

«01» вересня 2020 року

Голова НМК

(Ю.В.Філей)

(прізвище та ініціали)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми * «Політологія»

«__» 2020 року

Керівник групи
(підпис)

(Д.Ю. Арабаджиев)
(прізвище та ініціали)

Запоріжжя, 2020 рік

* Якщо дисципліна викладається невипусковою кафедрою

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: <u>08 «Право»</u> (шифр і найменування)	Обов'язкова (вибіркова)	
Модулів – 1	Спеціальність (освітня програма, спеціалізація) <u>052 – «Політологія»</u> («Політологія») (код і найменування)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й маг	1-й маг
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,0 самостійної роботи студента – 4,0	Освітній ступінь: <u>магістр</u>	Лекції	
		БППУО	8 год.
		ЦБ	2 год.
		Лабораторні	
		БППУО	6 год.
		ЦБ	1 год.
		Інші види	
		БППУО	– год.
		ЦБ	– год.
		Самостійна робота	
		БППУО	29 год.
		ЦБ	42 год.
		Індивідуальні завдання: – ГОД.	
		Вид контролю: диференційований залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання – 33,3% до 66,7%
- для заочної форми навчання – 6,7% до 93,3%

2. Мета навчальної дисципліни

Мета:

- формування у майбутніх фахівців умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління безпекою праці (далі – БП) та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі;

- підготовка фахівців, здатних творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру та приймати продуктивні рішення у сфері цивільної безпеки (далі – ЦБ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу;

- підготовка фахівців, здатних забезпечувати культуру безпеки, впровадження новітніх технологій та проведення наукових досліджень.

Завдання:

- забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління безпекою (охороною) праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку;

- засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування надзвичайних ситуацій (далі – НС), побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Безпека праці на підприємствах в установах і організаціях та цивільна безпека» (далі – БППУО та ЦБ) майбутні магістри за відповідними напрямами підготовки, спеціальностями та освітніми програмами (спеціалізаціями) мають бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог БППУО та ЦБ та володіти наступними основними професійними компетенціями з БППУО та ЦБ для забезпечення реалізації вказаних завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати:

а) загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність фахово спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК08. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 – «Безпека праці»

Тема 1 Міжнародні норми та основні нормативно-правові акти України щодо безпеки праці

Трудові норми Міжнародної організації праці (МОП). Конвенції та Рекомендації МОП в галузі охорони праці. Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності. Міжнародні норми соціальної відповідальності. Стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність». Міжнародний стандарт ISO 26000 «Посібник по соціальній відповідальності» та його вітчизняний аналог ДСТУ ISO/CD 26000:2009 «Системи управління соціальною відповідальністю. Вимоги».

Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Охорона праці-частина соціальної політики ЄС. Директиви ЄС з охорони праці. Рамкова директива 89/391/ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці в галузі».

Соціальний захист громадян України. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Травматизм та професійні захворювання, розслідування нещасних випадків.

Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП). Державне управлення СУОП. Управління охороною праці на галузевому рівні. Забезпечення функціонування та побудова СУОП в організації. Управлення зо сторони власника, робітників підприємства. Примірний розподіл функціональних обов'язків з охорони праці керівників, посадових осіб і фахівців підприємств галузі.

Тема 2 Безпека виробничого обладнання і виробничих процесів на підприємствах в установах і організаціях

Аналіз потенційних небезпек у політологічній діяльності при виконанні службових обов'язків в адміністративних приміщеннях та поза постійними робочими місцями. Вимоги безпеки щодо розміщення офісного обладнання та утримання постійних робочих місць з метою попередження ушкодження опорно-рухового апарату. Потенційні небезпеки при використанні персональних комп'ютерів як основних засобів виконання службових обов'язків. Синдром зап'ястного клапану. Негативний вплив іонізуючих полів та випромінювань від відеодисплейних терміналів (ВДТ). Негативний вплив на органи зору оптичних ефектів при роботі з ВДТ.

Підвищенні напруженість та інтенсивність трудових процесів.

Можливість ураження електричним струмом, механічних травм, отруєння хімічними речовинами, які генеруються складовими частинами офісного обладнання..

Потенційні небезпеки психо-фізіологічного характеру: моббінг, професійне вигорання, стресові стани.

Небезпеки які пов'язані з виконанням службових обов'язків з урахуванням мінімізації негативного впливу психологічного тиску політичних опонентів. Небезпеки які пов'язані з перебуванням в місцях або зонах конфліктів. Порушення вимог чинного законодавства та етичних норм при здійсненні службових обов'язків. Небезпеки які пов'язані з нахожденням у професійному середовищі при проведенні досліджень.

Потенційні небезпеки при використанні персональних комп'ютерів як основних засобів виконання службових обов'язків. Негативний вплив іонізуючих полів та випромінювань від відеодисплейних терміналів (ВДТ). Негативний вплив на органи зору оптичних ефектів при роботі з ВДТ.

Незадовільні параметри мікроклімату в адміністративних приміщеннях та повітряного середовища у виробничих зонах. Негативний вплив електромагнітних полів та випромінювань. Незадовільне освітлення виробничих приміщень.

Можливість загорань внаслідок порушень правил пожежної безпеки.

Тема 3 Виробнича санітарія і гігієни праці на підприємствах в установах і організаціях

Робоча зона та стан повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення.

Нормування шумів. Контроль параметрів шуму. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.

Гігієнічне нормування вібрацій. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.

Нормування електромагнітних випромінювань. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

Типові методи та засоби захисту персоналу від іонізуючого випромінювання у виробничих умовах.

Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони підприємств. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації.

Тема 4 Особливості виробничої безпеки при експлуатації комп’ютерної техніки

Особливості умов праці користувачів персональних комп’ютерів (ПК). Основні види професійних захворювань користувачів ПК.

Загальні вимоги безпеки та міри захисту від ураження електричним струмом людини в робочій зоні устаткування приміщення обладнаного ПК з візуальними дисплейними терміналами (ВДТ).

Ергономічні характеристики моніторів. Міжнародні вимоги з охорони праці (директива EC 90/270 EEC). Основні технічні характеристики моніторів і їх вплив на здоров’я людини.

Основні нормативні документи, що регламентують вимоги до охорони праці та виробничої санітарії і гігієни праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин в Україні. Особливості санітарно-гігієнічних вимог до параметрів мікроклімату і чистоти повітря виробничого середовища приміщень з комп’ютерною технікою. Вимоги до освітлення приміщень та робочих місць. Вимоги, що забезпечують захист користувачів ПК з ВДТ від впливу шуму, вібрацій, іонізуючих випромінювань, неіонізуючих електромагнітних полів та випромінювання моніторів. Вимоги до приміщень обладнаних

ПК з ВДТ і розміщення робочих місць з ПК. Вимоги до обладнання і організації робочих місць користувачів ПК. Вимоги до режимів праці і відпочинку при роботі з ПК.

Вимоги до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.

Тема 5 Аналіз умов праці за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості праці

Шкідливі виробничі фактори. Категорії робіт за витратами енергії. Класи умов праці за окремими показниками мікроклімату, за показником ТНС-індексу, залежно від параметрів світлового середовища виробничих приміщень, залежно від рівня шуму, вібрації, інфразвуку та ультразвуку на робочому місці, при дії неіонізуючих електромагнітних випромінювань, за ступенем шкідливості та небезпечності при дії іонізуючих випромінювань, за показниками важкості і напруженості праці.

Загальна гігієнічна оцінка умов праці. Атестація робочих місць. Оцінка рівня умов, важкості та напруженості праці за бальною шкалою.

Тема 6 Електробезпека на підприємствах в установах і організаціях

Основні нормативні документи, щодо електробезпеки в Україні.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом.

Системи засобів і заходів безпечної експлуатації електроустановок. Технічні способи та засоби захисту при нормальніх режимах роботи електроустановок. Технічні способи та засоби захисту при переході напруги на нормальню неструмовідні частини електроустановок.

Заходи захисту від ураження електричним струмом при прямому дотику в нормальному режимі роботи електроустановок. Заходи захисту у разі непрямого дотику в електроустановках. Загальні вимоги та номенклатура видів захисту. Засоби колективного та індивідуального захисту працюючих. Організаційні заходи безпеки. Кваліфікаційні групи з електробезпеки електротехнічного персоналу.

Захист від статичної електрики. Захист від атмосферної електрики (прямих ударів блискавки та набігаючих хвиль від ліній, що відходять).

Тема 7 Пожежна безпека на підприємствах в установах і організаціях

Законодавча база в галузі пожежної безпеки. Класифікація пожеж. Класи виробничих та складських приміщень по вибуховій та пожежній небезпеці. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

Протипожежні перешкоди. Забезпечення безпечної евакуації персоналу. Пожежна безпека технологічного устаткування, електрообладнання, систем опалення, вентиляції. Пожежна профілактика при проектуванні і експлуатації промислових об'єктів, будинків, споруд, технологічного обладнання.

Пожежна сигналізація і зв'язок. Засоби гасіння пожеж. Протипожежне водопостачання. Первинні засоби пожежогасіння. Автоматичні засоби пожежогасіння.

Змістовий модуль 2 – «Цивільна безпека»

Тема 1 Законодавство України з питань цивільного захисту

Загальні положення Кодексу цивільного захисту України. Координація діяльності органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту. Повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Забезпечення цивільного захисту на відповідній території. Організація заходів цивільного захисту суб'єктів господарювання. Сили цивільного захисту. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту. Аварійно-рятувальні служби. Формування цивільного захисту. Спеціалізовані служби цивільного захисту. Пожежно-рятувальні підрозділи (частини). Добровільні формування цивільного захисту. Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій.

Загальні положення міжнародного гуманітарного права з питань захисту населення під час надзвичайних ситуацій військового характеру. Четверта Женевська Конвенція та додаткові протоколи. Класифікація цивільних об'єктів за ступенем небезпеки.

Положення про ідентифікацію та паспортизацію об'єктів господарювання при визначенні потенційної небезпеки. Визначення та аналіз небезпек, пов'язаних з порушенням умов безпечної експлуатації ОГ. Визначення небезпечних речовин та критичних умов їх впливу.

Тема 2 Система державного управління цивільним захистом

Основні завдання та мета функціонування єдиної державної системи цивільного захисту. Керівництво єдиною державною системою цивільного захисту та її загальна структура.

Органи управління та сили єдиної державної системи цивільного захисту.

Режими функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.

Функціонування єдиної державної системи цивільного захисту. Планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту. Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків. Взаємодія органів управління та сил цивільного захисту. Забезпечення фінансування єдиної державної системи цивільного захисту.

Тема 3 Надзвичайні ситуації та їх вплив на безпеку населення України

Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Списка характеристика стихійних лих, аварій і катастроф, які можливі на території країни, області, міста. Списка характеристика надзвичайних ситуацій воєнного та мирного часу.

Вплив сучасних засобів ураження на промислові об'єкти, населення та навколошнє середовище.

Списка характеристика осередків ураження і зон зараження радіоактивними речовинами та засоби захисту. Особливості радіоактивного забруднення місцевості та зараження повітря при аваріях на АЕС.

Зона та осередок бактеріологічного (біологічної) зараження при наявності бактеріологічної загрози, засоби захисту.

Табельні прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю формувань цивільного захисту.

Тема 4 Моніторинг та попередження небезпек, що можуть спричинити надзвичайну ситуацію

Система моніторингу НС та її складові. Галузевий моніторинг за станом безпеки у відповідній сфері відповідальності центральних органів виконавчої влади. Найменування

та визначення основних показників джерел природних НС та номенклатура, позначення, розмірність і порядок визначення параметрів вражаючих факторів джерел техногенних НС, які контролюються і підлягають прогнозуванню.

Територіальний моніторинг за об'єктами, ресурсами, процесами і системами захисту та ліквідації НС, стану впровадження превентивних заходів щодо зменшення їхніх масштабів. Мережа спостереження і лабораторного контролю. Урядова інформаційно-аналітична система з НС, збирання, оброблення, передавання та збереження моніторингової інформації.

Основні етапи аналізу НС та прогнозування їхніх наслідків. Опис явищ, що прогнозуються, перелік вихідних даних. Способи виявлення потенційно-небезпечних зон з імовірними джерелами НС. Зонування територій за ступенем небезпеки.

Тема 5 Планування заходів цивільного захисту при надзвичайних ситуаціях

Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту. Захисні споруди цивільного захисту. Споруди подвійного призначення та найпростіші укриття. Категорії населення, що укриваються в різних видах захисних споруд. Фонд захисних споруд. Вимоги до захисних споруд. Оренда, приватизація (відчуження) захисних споруд.

Евакуаційні заходи. Види евакуації, залежно від особливостей надзвичайної ситуації. Порядок ухвалення рішення про проведення евакуації. Евакуація громадян України, що перебувають на території іноземних держав.

Інженерний захист територій. Радіаційний і хімічний захист населення та територій. Медичний захист і забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Біологічний захист населення, тварин і рослин. Заходи психологочного захисту населення. Навчання населення діям в умовах надзвичайних ситуацій.

Особливості навчання працюючого та непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Тема 6 Забезпечення заходів захисту в межах завдань єдиної державної системи цивільного захисту

Забезпечення техногенної безпеки на об'єктах господарської діяльності. Джерела небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Автоматизовані системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій і спеціальні системи оповіщення.

Сутність стійкості роботи промислових об'єктів. Фактори, що впливають на стійкість роботи об'єктів в умовах надзвичайної ситуації. Шляхи і способи підвищення стійкості роботи об'єктів господарювання. Забезпечення надійного захисту та життезабезпечення персоналу. Захист та раціональне розміщення основних виробничих фондів, зонування території об'єкту. Вимоги до систем енергозабезпечення, водопостачання, газопостачання промислових та цивільних об'єктів. Підвищення стійкості виробничих будівель і споруд, комунально-енергетичних і технологічних мереж. Підвищення протипожежної стійкості. Обмеження ураження від вторинних факторів при аваріях. Підготовка до відновлення виробництва.

Організація і проведення досліджень з оцінки стійкості об'єктів господарювання в умовах НС (межа стійкості, найбільш уразливі його елементи, характер і ступень руйнувань і ушкоджень, можливі збитки, межа доцільного підвищення стійкості).

Тема 7 Планування заходів і дій сил цивільного захисту

Принципи планування заходів і дій сил цивільного захисту. Структурно-функціональна модель протидії надзвичайним ситуаціям (попереджуvalна, компенсаційна, комплексна тощо). Методика розроблення планів з попередження надзвичайних ситуацій (далі – НС). Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів щодо запобігання та мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій природного характеру. Особливості планування дій персоналу щодо локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій на (далі – ПНО) та пом'якшення їхніх наслідків. Вимоги до складання та змісту аналітичної і оперативної частини плану локалізації і ліквідації аварійних ситуацій. Методика планування заходів із фізичного, функціонального, та комбінованого захисту персоналу. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу об'єктів господарювання (далі – ОГ) до дій у надзвичайних ситуаціях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Кількість годин									
		Денна форма навчання					Заочна форма навчання				
		Лекцій	Лабораторні заняття	Інші види заняття	Індивідуальна робота студентів	Самостійна робота студентів	Усього	Лекцій (год.)	Лабораторні заняття (год.)	Самостійна робота студентів (год.)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Змістовий модуль 1 - «Безпека праці»											
Тема 1. Міжнародні норми та основні нормативно-правові акти України щодо БП	4	2	-	-	-	2	4	1	-	3	
Тема 2. Безпека виробничого обладнання і виробничих процесів на підприємствах в установах і організаціях	12	2	-	-	6	4	12	1	-	11	
Тема 3. Виробнича санітарія і гігієни праці на підприємствах в установах і організаціях	12	2	2	-	4	4	12	-	1	11	
Тема 4. Особливості виробничої безпеки при експлуатації комп'ютерної техніки	4	2	-	-	-	2	4	-	-	4	
Тема 5. Аналіз умов праці за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості праці	4	-	2	-	2	-	4	-	-	4	
Тема 6. Електробезпека на підприємствах в установах і організаціях	6	-	2	-	2	2	6	-	-	6	
Тема 7. Пожежна безпека на підприємствах в установах і організаціях	3	-	2	-	-	1	3	-	-	3	
Разом за змістовим модулем 1	45	8	8	0	14	15	45	2	1	42	
Змістовий модуль 2 - «Цивільна безпека»											
Тема 1. Законодавство України з питань ЦЗ	6	2	-	-	2	2	6	1	-	5	
Тема 2. Система державного управління ЦЗ	6	2	-	-	2	2	6	-	-	6	
Тема 3. Надзвичайні ситуації та їх вплив на безпеку населення України	10	-	4	2	2	2	10	-	-	10	
Тема 4. Моніторинг та попередження небезпек, що можуть спричинити НС	8	-	2	-	2	4	8	-	-	8	
Тема 5. Планування заходів ЦЗ при НС	6	2	-	-	2	2	6	1	1	4	
Тема 6. Забезпечення заходів захисту в межах завдань ЄДС ЦЗ	6	-	-	-	4	2	6	-	-	6	
Тема 7. Планування заходів і дій сил ЦЗ	3	-	-	-	2	1	3	-	-	3	
Разом за змістовим модулем 1	45	6	6	2	16	15	45	2	1	42	
Усього годин:	90	14	14	2	30	30	90	4	2	84	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.		

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Розрахунок загального рівномірного штучного освітлення офісних та адміністративно-побутових приміщень методом світлового потоку	1
2.	Нормалізація теплового режиму в адміністративних приміщеннях	1

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Дослідження захисного заземлення та методика його розрахунку	2
2.	Дослідження метеорологічних умов у виробничих приміщеннях	2
3.	Дослідження шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища, важкості і напруженості праці	2
4.	Дослідження властивостей первинних засобів пожежогасіння, визначення їх типів та розрахунок кількості	2
5.	Дослідження радіаційної та хімічної обстановки з використанням табельних приладів формувань ЦЗ	2
6.	Дослідження захисних властивостей засобів індивідуального захисту населення	2
7.	Дослідження захисних властивостей різних матеріалів, що використовуються для захисту від дії іонізуючого випромінювання	2
8.	Дослідження захисних споруд ЦЗ та методика розрахунку їх місткості	–

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1 – «Безпека праці»		
1.	Міжнародні норми та основні нормативно-правові акти України щодо БП	2/3*
2.	Безпека виробничого обладнання і виробничих процесів на підприємствах в установах і організаціях	10/11*
3.	Виробнича санітарія і гігієни праці на підприємствах в установах і організаціях	8/11*
4.	Особливості виробничої безпеки при експлуатації комп'ютерної техніки	2/4*
5.	Аналіз умов праці за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу	2/4*
6.	Електробезпека на підприємствах в установах і організаціях	4/6*
7.	Пожежна безпека на підприємствах в установах і організаціях	1/3*
Разом за змістовим модулем 2		29/42*
Усього:		60/84*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 2 - «Цивільна безпека»		
1.	Законодавство України з питань цивільного захисту	4/5*
2.	Система державного управління цивільним захистом	4/6*
3.	Надзвичайні ситуації та їх вплив на безпеку населення України	4/10*
4.	Моніторинг та попередження небезпек, що можуть спричинити НС	6/8*
5.	Планування заходів цивільного захисту при НС	4/4*
6.	Забезпечення заходів захисту в межах завдань ЄДС ЦЗ	6/6*
7.	Планування заходів і дій сил ЦЗ	3/3*
Разом за змістовим модулем 1		31/42*

Примітка: * - кількість годин для студентів заочної форми навчання

9. Індивідуальні завдання

З метою поглиблення вивчення дисципліни та набуття навичок і вмінь самостійних кваліфікованих розрахунків, аналізу та обґрунтування висновків у процесі вивчення дисципліни, студенти денної форми навчання виконують розрахунково-графічну роботу (РГР) з курсу ЦБ та дві семестрові модульні контрольні роботи (МКР): одну за матеріалами першого змістового модулю «Безпека праці» і другу за матеріалами другого змістового модулю «Цивільна безпека». Організація і порядок виконання РГР, семестрових МКР та вихідні дані визначаються відповідними методичними вказівками і завданнями, які розроблені на кафедрі.

Студенти заочної форми навчання виконують дві письмові контрольні роботи самостійні (КРС): одну за матеріалами першого змістового модулю «Безпека праці» і другу за матеріалами другого змістового модулю «Цивільна безпека». Організація і порядок виконання КРС та вихідні дані визначаються відповідними методичними вказівками і завданнями, які розроблені на кафедрі.

10. Методи навчання

Розповідь – для оповідної, описової форми розкриття навчального матеріалу;

Пояснення – для розкриття сутності певного явища, закону, процесу;

Бесіда – для усвідомлення за допомогою діалогу нових явищ, понять;

Ілюстрація – для розкриття предметів і процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);

Практична робота – для використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань;

Індуктивний метод – для вивчення явищ від одиничного до загального;

Дедуктивний метод – для вивчення навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного;

Проблемний виклад матеріалу – для створення проблемної ситуації.

11. Очікувані результати навчання з дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» студенти повинні:

- проявляти здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; проявляти здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- проявляти здатність читися та оволодівати сучасними знаннями;
- проявляти здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; проявляти вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми;
- проявляти здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
- вміти застосовувати критичне мислення, раціональну аргументацію, аналіз та синтез;
- вміти планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт у встановлені роботодавцем терміни.

12. Засоби оцінювання

Оцінка якості засвоєння навчальної програми з нормативної дисципліни «Безпека праці на підприємствах в установах і організаціях та цивільна безпека» включає поточний контроль успішності засвоєння матеріалів та складання підсумкового диференційованого заліку.

Для денної форми навчання поточний контроль передбачає проведення лабораторних занять, РГР з курсу ЦБ, двох письмових модульних контрольних робіт у формі тестів.

Для заочної та дистанційної форм навчання поточний контроль передбачає проведення лабораторних занять та двох письмових КРС.

До диференційованого заліку допускаються лише студенти, які виконали у повному обсязі усі види навчальних занять (практичні, лабораторні, РГР та МКР), передбачених робочою навчальною програмою, та які вони мали виконати під час відпрацювання навчального матеріалу.

Успішність засвоєння дисципліни визначається за допомогою рейтингової системи оцінювання.

Підсумкова оцінка якості засвоєння навчальної програми визначається за результатами диференційованого заліку, який проводиться письмово у формі тестів в два етапи: за матеріалами першого змістового модулю «Безпека праці» і другу, за матеріалами другого змістового модулю «Цивільна безпека», як середня.

Студент, який на протязі семестру до проведення підсумкового контролю проявив старанність, своєчасно виконав та звітував з поточних навчальних завдань, може отримати відповідну позитивну підсумкову оцінку «автоматом», тобто без складання підсумкового диференційованого заліку.

13. Критерії оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота												Середня				
Змістовий модуль № 1								Змістовий модуль № 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Сума	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Сума	
15	15	15	15	15	15	10	100	15	15	15	15	15	15	10	100	100

T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою		
		для диференційованого заліку	для заліку	
90-100	A	відмінно	зараховано	
85-89	B	добре		
75-84	C			
70-74	D	задовільно		
60-69	E			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

14. Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження радіаційної та хімічної обстановки з використанням табельних приладів формувань цивільного захисту» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» : для студентів усіх спеціальностей та форм навчання. / Укл. : М. О. Журавель, О. Б. Курков – Запоріжжя : Каф. ОП і НС. НУ «Запорізька політехніка», 2019. – 26 с.

2. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження захисних властивостей засобів індивідуального захисту населення» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі»: для студентів усіх спеціальностей та форм навчання. Укл. : М. О. Журавель, С. М. Журавель – Запоріжжя: Каф. ОП і НС. НУ «Запорізька політехніка», 2019 р. – 28 с.

3. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження захисних властивостей різних матеріалів, що використовуються для захисту від дії іонізуючого випромінювання» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» : для усіх спеціальностей та форм навчання. / Укл. : О. Б. Курков, С. М. Журавель – Запоріжжя: Каф. ОП і НС. НУ «Запорізька політехніка», 2019. 25 с.

4. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження захисних споруд цивільного захисту за місткістю» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» : для студентів усіх спеціальностей та форм навчання. / Укл. : М. О. Журавель, О. Б. Курков – Запоріжжя : Каф. ОП і НС. НУ «Запорізька політехніка», 2019. – 18 с.

5. Методичні вказівки практичного заняття «Дослідження інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій на гідротехнічних спорудах» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» : для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / Укл. : О. Б. Курков, С. М. Журавель – Запоріжжя: Каф. ОП і НС. НУ «Запорізька політехніка», 2019. – 17 с.

6. Методичні вказівки до розрахунково-графічної роботи «Розрахунок зон ураження від вибухів і пожеж, що виникли у наслідок надзвичайної ситуації техногенного характеру або терористичного акту» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / Укл.: М. О. Журавель, О. Б. Курков, С. М. Журавель – Запоріжжя: Каф. ОП і НС. НУ «Запорізька політехніка», 2019. – 18 с.

7. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження захисного заземлення та методика його розрахунку» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / Укл. М.О. Журавель, С. М. Журавель – Запоріжжя: ЗНТУ. Каф. ОП і НС, 2017. – 30 с.

8. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження метеорологічних умов у виробничих приміщеннях» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / Укл. О.Б. Курков, М. О. Журавель, С. М. Журавель – Запоріжжя : ЗНТУ. Каф. ОП і НС, 2017. – 19 с.

9. Методичні вказівки до лабораторних занять «Дослідження суміщеного освітлення виробничого приміщення» / Укл. О.В. Нестеров, А.С. Лавренко, В.Т. Рубан – Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. – 37 с.

10. Методичні вказівки до лабораторно заняття «Дослідження загального освітлення виробничих приміщень» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» для студентів усіх спеціальностей та всіх форм навчання / Укл. В.І. Шмирко, О. В. Коробко – Запоріжжя: ЗНТУ. Каф. ОП і НС, 2017. – 34 с.

11. Методичні вказівки до лабораторно заняття «Дослідження загального рівномірного штучного освітлення офісних і адміністративно-побутових приміщень та методика його розрахунку» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі»: для студентів економіко-гуманітарного напряму, усіх форм навчання / Укл. С. М. Журавель, М. О. Журавель – Запоріжжя: ЗНТУ. Каф. ОП і НС, 2017. – 22 с.

12. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Визначення типу технічних систем для нормалізації параметрів мікроклімату» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / Укл. О. Л. Скуйбіда – Запоріжжя: ЗНТУ. Каф. ОП і НС, 2017. – 18 с.

13. Методичні вказівки до лабораторного заняття «Дослідження вогнегасних властивостей первинних засобів пожежогасіння, визначення їх типів та розрахунок кількості» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / Укл. А.С. Петрищев, С. М. Журавель – Запоріжжя: ЗНТУ. Каф. ОП і НС, 2017. – 26 с.

15 Рекомендована література

Базова

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс] – Чинний від 2012-11-21. : станом на 01.01.2019 р. – К. : ВР України, 2012. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>. – (Закон України)

2. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань [Електронний ресурс] – Чинний від 1998-01-14. : станом на 29.09.2013 р. – К. : ВР України, 1998. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-вр>. – (Закон України)

3. Положення про єдину державну систему цивільного захисту [Електронний ресурс] : – Чинний від 2014-01-31. – К. : Кабінет Міністрів України, 2014. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-п>. – (Положення)

4. Автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення [Текст] : ДБН В.2.5-76:2014. Чинний від 2014-06-01. – К. : УкрНДІЦЗ, 2014. – 38 с. – (Державні будівельні норми)

5. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Моніторинг джерел надзвичайних ситуацій. Основні положення [Текст] : ДСТУ 7742:2015. Чинний від 2016-01-01. – К. : ВНИИ ГЗ, 2015. – 9 с.

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8.06.1977 р. Зібрання

чинних міжнародних договорів України: Офіційне видання – Том 1: 1990-1991 pp. – К. : Видавничий Дім «Ін Юр», 2001.

7. Система надійності та безпеки в будівництві. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони). [Текст] : ДБН В.1.2-4-2006. – На заміну СНиП 2.01.51-90 ; чинний від 2007-04-01. – К. : Мінбуд України, 2006. – 36 с. – (Державні Будівельні Норми).

8. Про охорону праці [Електронний ресурс] – Чинний від 1992-10-14. : станом на 20.01.2018 р. – К. : ВР України, 1998. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>. – (Закон України)

9. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] – Чинний від 1971-12-10. : станом на 25.07.2018 р. – К. : ВР України, 1971. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. – (Закон України)

10. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] – Чинний від 1999-09-23. : станом на 25.07.2018 р. – К. : ВР України, 1999. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>. – (Закон України)

11. Типові положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці [Електронний ресурс] : НПАОП 0.00-4.12-05. – На заміну ДНАОП 0.00-4.12-99, ДНАОП 0.00-8.01-93 ; чинний від 2005-02-26. – К. : Держнаглядохоронпраці України, 2005. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05>. – (Нормативно-правовий акт охорони праці)

12. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці [Текст] : НПАОП 0.00-4.11-07. – На заміну НПАОП 0.00-4.11-93 ; чинний від 2007-03-21. – К. : Держгірпромнагляд, 2007. – 7 с. – (Нормативно-правовий акт охорони праці)

13. Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників [Електронний ресурс] : НПАОП 0.00-7.11-12. – На заміну наказу МНС України від 26.12.2011 № 1350 ; чинний від 2012-03-16. – К. : МНС України, 2012. – 116 с. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-12>. – (Нормативно-правовий акт охорони праці)

14. Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями [Електронний ресурс] : НПАОП 0.00-7.15-18. – На заміну НПАОП 0.00-1.28-10 ; чинний від 2018-05-18. – К. : Мінсоцполітики України, 2018. – 6 с. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-18>. – (Нормативно-правовий акт охорони праці)

15. Кулаков М. А. та ін. Цивільна оборона [Текст] : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Проф. В. В. Березуцького – Х.: Факт, 2008. – 312 с.

16. Стеблюк М. І. Цивільна оборона та цивільний захист [Текст] : навч. посіб. для вузів / М. І. Стеблюк. – К. : Знання, 2013, – 487 с.

17. Шоботов В. М. Цивільна оборона [Текст] : Навчальний посібник / В. М. Шоботов. – Вид. 2-ге, перероб. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 438 с.

18. Порядочний Л.В., Заплатинський В.М. Безпека в надзвичайних ситуаціях та цивільна оборона [Текст]: навчальний посібник. – К.: 2003 – 301 с.

19. Михайлук В. О., Халмурадов Б. Д. Цивільна безпека. [Текст] : Навч. посібник. – К: Центр учебової літератури, 2008. – 158 с.

20. Русаловський А. В., Вендинчанський В. Н. Цивільний захист. [Текст] : Навч. посібн. / За наук. ред. Запорожця О. І., – К.: АМУ, 2008. – 250 с.

21. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці [Текст] : Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.

22. Гогіашвілі Г. Г., Карчевські Є. Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами [Текст] : Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
23. Керб Л. П. Основи охорони праці. [Текст] : Навч. посіб. – К: 2006. – 216 с.
24. Гогіашвілі Г.Г. Система управління охороною праці [Текст] : підручник / Г.Г. Гогіашвілі – Львів: Афіша, 2002. – 386 с.
25. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці [Текст] : підручник / В. Ц. Жидецький. – 5-те вид., доп. – К. : Знання, 2014. – 373 с. + 1 эл. опт. диск (CD-ROM). – ISBN 978-617-07-0134-3
26. Жидецький В. Ц. Практикум із охорони праці [Текст] : навч. посібник / В. Ц. Жидецький В. С. Джигирей, В. М. Сторожук [та ін.] ; ред. В. Ц. Жидецький ; Українська акад. друкарства, Український держ. лісотехн. ун-т. – Львів : Афіша, 2000. – 352 с. : іл., табл. – ISBN 966-7760-09-X.
27. Протоєрейський О. С, Запорожець О. І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. – К.: Книжкове вид–во НАУ, 2005. – 268 с.
28. Знакова Т. Професійне «вигорання» керівників / Т. Занкова, А.Огнев // Управління персоналом. – 2003. – № 11. – С. 64–75.
29. Орбан-Лембrik Л. Е. Юридична психологія : навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембrik, В. В. Кощинець. – Чернівці : Книги ХХІ, 2007. – 448 с.
30. Кобець О. Професіографічний аналіз діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності / О. Кобець // Проблеми освіти: Наук.-медод.зб. К.: Наук.-метод. центр вищої освіти - 2004.-Вип.38. С.280-286.
31. Гусарєв С. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) навчальний посібник / С.Гусарєв, О.Тихомиров. - К.: Знання, 2005.- 655 с.
32. Баранов П.Юридическая психология. / П. Баранов, В.Курбатов. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. –576 с
33. Бойко В. Синдром эмоционального выгорания: диагностика и профилактика / В. Бойко. – СПБ: Питер, 2008. – 336 с.
34. Каламаж Р. Психологія становлення професійної Я-концепції майбутніх юристів : [монографія] / Р.Каламаж.– Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009.– 404 с
35. Федоришин Г. Пенітенціарна психологія: курс лекцій / Г.Федоришин. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 104 с.
36. Гурлєва Т. Стресова ситуація: допомогти самому собі. / Т.Гурлєва // Практичний психолог - Школа №05/2014. – С. 37-40.
37. Бойко В.В. Синдром «эмоционального выгорания» в профессиональном общении. СПБ, «Сударыня», 2000. - 32 с.
38. Полякова, О. Психогигиена и профилактика профессиональных деформаций личности. / О. Полякова. – М.:НОУ ВПО Московский психолого-социальный институт, 2008.– 304 с.
39. Копань В.С. Охорона праці в гуманітарній сфері: навч. посібн. – К.: Пульсари, 2008 – 200с.
40. Основи пенітенціарної педагогіки і психології : навч. посіб. / під ред. В. М. Синьова. –Біла Церква, 2003. – 101 с.
41. Афонін Є.А. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посібник / Є.А.Афонін, Я.В.Бережний, О.Л.Валевський та ін. – К.: НАДУ, 2010. – 30 с.
42. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина: підручн. / В.М.Бебик. – К.: МАУП, 2003. – 424 с.

1. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями [Електронний ресурс] – Чинний від 2004-03-24. : станом на 11.06.2013 р. – К. : КМ України, 2004. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-п>. – (Постанова)
2. Бегун В. В., Бегун С. В., Широков С. В. Казачков И. В., Литвинов В. В., Письменный Е. Н. Культура безопасности на ядерных объектах Украины [Текст] : Учебн. пособие / В. В. Бегун, С. В. Бегун, С. В. Широков [та ін.]. – К. НТУУ КПІ, 2009, – 363 с.
3. Депутат О. П., Коваленко И. В., Мужик И.С., Цивільна оборона [Текст] : Навчальний посібник / О. П. Депутат, И. В. Коваленко, И. С. Мужик ; За ред. П. И. Кашина – Львів, «П.П. Васильович К.И.», 2005 – 338 с. – ISBN 966-7760-85-5
4. Демиденко Г. П. [и др.]. Повышение устойчивости работы объектов народного хозяйства в военное время [Текст] : учебное пособие / Г. П. Демиденко [и др.]. – К.: Вища шк. Головное изд-во, 1984. – 232 с.
5. Норми радіаційної безпеки України [Електронний ресурс] : ДГН 6.6.1.-6.5.001-98 (НРБУ-97). – На заміну НРБ-76/87 ; чинний від 1998-01-01. – К. : МОЗ України, 1998. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0062282-97>. – (Державний гігієнічний норматив)
6. Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення [Електронний ресурс] : ДГН 6.6.1.- 6.5.061-2000 (НРБУ-97/Д-2000). – Чинний від 2000-12-07. – К. : МОЗ України, 2000. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0116488-00>. – (Норми радіаційної безпеки, доповнення)
7. Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України [Електронний ресурс] : ОСПУ-2005. – Чинний від 2005-05-31. – К. : МОЗ України, 2005. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05>. – (Державні санітарні правила)
8. Будинки і споруди. Захисні споруди цивільної оборони [Текст] : ДБН В 2.2.5-97. – На заміну СНиП II-11-77* ; чинний від 1998-01-01. – К. : Держкоммістобудування України, 1998. – 22 с. – (Державні будівельні норми України)
9. Перелік робіт з підвищеною небезпекою [Електронний ресурс] : НПАОП 0.00-4.12-2005. – Чинний від 2005-02-26. – К. : Держнаглядохоронпраці України, 2005. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0232-05>. – (Нормативно-правовий акт охорони праці)
16. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин [Електронний ресурс] : ДСанПіН 3.3.2.007-98. – Чинний від 1998-12-10. – К. : МОЗ України, 1998. – URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445>. – (Державні санітарні правила та норми)
17. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу, [Електронний ресурс]. – На заміну ГН 3.3.5-8.6.6.1-2002 ; чинний від 2014-05-30. – К. : МОЗ України, 2014. – 37 с. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14>. – (Державні санітарні норми та правила)
18. Про оцінку умов праці на робочих місцях і порядок застосування галузевих переліків робіт, на яких можуть установлюватися доплати робітникам за умови праці, [Електронний ресурс]. – Чинний від 1986-10-03. – М. : Держкомпраці СРСР ; Секретаріат ВЦСПС, 1986. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2-78400-86>. – (Типове положення)
19. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень, [Електронний ресурс] : ДСН 3.3.6.042-99. – Чинний від 1999-12-01. – К. : МОЗ України, 1999.– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99>. – (Державні санітарні норми)
20. Система стандартів безпеки праці. Системи вентиляційні. Загальні вимоги [Текст] : ДСТУ Б А.3.2-12:2009. На заміну ГОСТ 12.4.021-75 ; чинний від 2010-08-01. – К. : Мінрегіон України, 2010. – 13 с. – (Державний Стандарт України)

21. Опалення, вентиляція та кондиціонування [Текст] : ДБН В.2.5-67:2013. – На заміну СНиП 2.04.05-91 ; крім розділу 5 та додатка 22. ; чинний від 2014-01-01. – К. : Мінрегіон України, 2013. – 149 с. – (Державні будівельні норми України)

22. Природне і штучне освітлення. [Текст] : ДБН В.2.5-28-2018. – На заміну ДБН В.2.5-28-2006 ; чинний з 2019-03-01. – К. : Мінрегіон України, 2018. – 133 с. – (Державні будівельні норми України)

23. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку, [Електронний ресурс] : ДСН 3.3.6.037-99. – Чинний від 1999-12-01. – К. : МОЗ України, 1999.– URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va037282-99>. – (Державні санітарні норми)

24. Захист територій, будинків і споруд від шуму. [Електронний ресурс] : ДБН В.1.1-31:2013. – На заміну СНиП II-12-77 ; чинний від 2014-06-01. – К. : Мінрегіон України, 2014. – 48 с. – (Державні будівельні норми)

26. Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації, [Електронний ресурс] : ДСН 3.3.6.039-99. – Чинний від 1999-12-01. – К. : МОЗ України, 1999. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va039282-99>. – (Державні санітарні норми).

27. Державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів [Електронний ресурс] : ДСНiП 3.3.6.096-2002. – Чинний від 2003-03-13. – К. : МОЗ України, 2003.– URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0203-03>. – (Державні санітарні норми).

28. Державні санітарні норми і правила захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань [Електронний ресурс] : ДСН 239-96. – На заміну СанПиН 2963-84 ; чинний від 1996-08-01. – К. : МОЗ України, 1996. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0488-96>.

29. Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення [Електронний ресурс] : ДБН В.2.2-28:2010. На заміну СНиП 2.09.04-87 ; чинний від 2011-10-01. – К. : Мінрегіонбуд та житло комунгосп, 2010. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0570738-10>. – (Державні будівельні норми).

30. Інженерне обладнання будинків і споруд. Улаштування близькавказахисту будівель і споруд. [Текст] : (IEC 62305:2006, NEQ) : ДСТУ Б В.2.5-38:2008. – На заміну РД 34.21.122-87 ; чинний з 2009-01-01. – К. : Мінрегіон України, 2008. – 76 с. – (Національний стандарт України)

31. Система стандартів безпеки праці. Електробезпека. Загальні вимоги та номенклатура видів захисту [Текст] : ДСТУ 7237:2011. На заміну ГОСТ 12.1.019-79 ; чинний від 2011-08-01. – К. : Держспоживстандарт, 2011. – 9 с. – (Державний Стандарт України)

33. Система стандартів безпеки праці. Засоби колективного захисту працюючих. Загальні вимоги та класифікація [Текст] : ДСТУ 7238:2011. – Вперше ; у частині переліку основних видів засобів захисту працюючих (засоби колективного захисту) замінює ГОСТ 12.4.011-89 ; чинний від 2011-02-02. – К. : Держспоживстандарт України, 2011. – 11 с. – (Національний стандарт України)

34. Система стандартів безпеки праці. Засоби індивідуального захисту. Загальні вимоги та класифікація [Текст] : ДСТУ 7239:2011. – Уведено вперше ; чинний від 2011-08-01. – К. : Держспоживстандарт України, 2011. – 11 с. – (Національний стандарт України).

35. Правила пожежної безпеки в Україні [Електронний ресурс] : НАПБ А.01.001-14. – На заміну НАПБ А.01.001-04 ; чинний від 2014-12-30. – К. : МВС України, 2014. – 47 с. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>. – (Нормативний акт пожежної безпеки)

36. Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT) [Текст] : ДСТУ EN 2:2014. – На заміну ГОСТ 27331-87; чинний з 01.01.2016 / Мінекономрозвитку України, 2014. – 7 с. (Державний Стандарт України)

37. Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою [Текст] : ДСТУ Б В.1.1-36:2016. – На заміну НАПБ Б.03.002-2007 ; чинний від 2017-01-01. – К. : Мінрегіон України, 2016. – 66 с. – (Державний Стандарт України)

38. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги [Текст] : ДБН В.1.1-7:2016. – На заміну ДБН В.1.1.7-2002 ; чинний від 2017-06-01. – К. : Мінрегіон України, 2017. – 47 с. – (Державні будівельні норми)

39. Системи протипожежного захисту [Текст] : ДБН В.2.5-56:2014. – На заміну ДБН В.2.5-56:2010 ; СНиП 2.04.05-91 (розділи 5 та 22) ; чинний від 2015-07-01. – К. : Мінрегіон України, 2014. – 191 с. – (Державні будівельні норми)

40. Правила експлуатації та типові норми належності вогнегасників [Електронний ресурс] – На заміну НАПБ Б.03.001-2004 ; чинний від 2018-03-30. – К. : МВС України, 2018. – 23 с. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0225-18> – (Правила)

42. Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки і гігієни праці працівників на виробництві : № 89/391/EEC. – Чинний від 1989-06-12. – Люксембург. : Рада ЄС, 1989. – (Директивы)

43. О мінімальних вимогах безпеки та гігієни праці при роботі з дисплейним обладнанням (Про мінімальні вимоги безпеки та гігієни праці при роботі з екранними пристроями) [Електронний ресурс] : 90/270/EС. – Чинний від 1990-05-29. – Брюссель. : Совет Європейських союзів, 1990. – URL: <http://docs.pravo.ru/document/view/32704903/>. – (Директива ; Міжнародний документ)

44. Про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці [Електронний ресурс] : МОП 187. – Чинний від 2006-06-15. – Брюссель. : Міжнародна організація праці, 2006. – URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_515. – (Конвенція ; Міжнародний документ)

45. Системи управління соціальною відповідальністю. Вимоги. [Текст] : ДСТУ ISO/CD 26000:2009. Чинний з 2011-01-01. – К. : Держспоживстандарт України, 2009. – 114 с. – (Національний стандарт України)

46. Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги. [Текст] : (OHSAS 18001:2007, IDT) ; ДСТУ OHSAS 18001:2010. – На заміну ДСТУ-П OHSAS 18001:2006 ; чинний з 2011-01-01. – К. : Держспоживстандарт України, 2010. – 26 с. – (Національний стандарт України)

47. Системи управління гігієною та безпекою праці. Основні принципи виконання вимог OHSAS 18001:2007. [Текст] : (OHSAS 18002:2008, IDT) ; ДСТУ OHSAS 18002:2015. – Чинний з 2016-04-01. – К. : ГП «УкрНИУЦ», 2016. – 21 с. – (Нац. стандарт України).

32. Бойко В.В. Синдром эмоционального выгорания: диагностика и профилактика / В.В. Бойко. – СПБ: Питер, 2008. – 336 с.

16. Інформаційні ресурси

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]: – URL: <http://www.president.gov.ua/>.

2. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.

3. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Кабінет Міністрів України. – URL: [http://www.kmu.gov.ua/](http://www.kmu.gov.ua).

4. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Міністерство освіти і науки України. – URL: <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.

5. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Міністерство екології та природних ресурсів України. – URL: [http://www.menr.gov.ua/](http://www.menr.gov.ua).

6. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Рада національної безпеки і оборони України. – URL: <http://www.rainbow.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Постійне представництво України при ООН. – URL: <http://www.uamission.org/>.
8. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру [Електронний ресурс] : URL: <http://chronicl.chat.ru/>.
9. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Український інститут досліджень навколошнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України. – URL: <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.
10. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Державна служба України з питань праці (Держпраці). – URL: <http://dsp.gov.ua/>
11. Офіційний сайт [Електронний ресурс]: / Державна інспекція України з питань праці. – URL: <http://dpu.gov.ua/default.aspx>